

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СУЧАСНИЙ СТАН СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Єрмоєнко А.А., асистент кафедри менеджменту Донецького національного університету

Актуальність проблеми. В умовах виходу національних економік з глобальної економічної кризи важливим фактором відновлення і розбудови економічного потенціалу поряд з внутрішніми джерелами фінансування є використання інтернаціональних ресурсів і факторів виробництва. Все більша важливість прямих іноземних інвестицій (ПІІ) може бути підтверджена і тим фактом, що основні галузі економіки стають значно глобалізованішими за рахунок інтеграції, координації і контролю міжнародної діяльності у створенні додаткової вартості. Зокрема, інтеграція виробничої діяльності на міжнародному рівні є разючою особливістю теперішньої світової економічної системи. Через це ПІІ, торгівля, фінанси, трансфер технологій стають значно взаємозалежнішими у теперішній світовій економіці.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед наукових праць, у яких досліджуються загальні й часткові проблеми руху й регулювання ПІІ, необхідно виділити дослідження закордонних і вітчизняних вчених П. Brentona, Р. Вернона, Дж. Даннінга, К. Іверсена, Х. Ліннемана, Р. Робінсона, І.О. Бланка, В.М. Гесця, Б.В. Губського, С.А. Гуткевич, В.В. Козюка, Ю.В. Макогона, В.В. Мельника, А.А. Пересади. Вони визнають ринкову недосконалість і припускають, що фірми, які інвестують у інші країни, мають певні порівняльні переваги перед своїми конкурентами на ринку країни-реципієнта і присвятили свої роботи аналізу взаємопов'язаності інтеграційних процесів, руху ПІІ та регулюванню різних його аспектів у межах окремих регіонів та країн світу. Роботи вчених є ґрунтовними та висвітлюють багато питань досліджуваної проблематики, проте відкритими залишаються питання прямого іноземного інвестування аграрного сектору світової економіки та визначення ступеню впливу інвестиційних процесів в цій сфері на сучасний стан світогосподарських зв'язків.

Мета наукової статті. Метою наукової статті є визначення ступеню впливу інвестиційних процесів в аграрному секторі світової економіки на сучасний стан світогосподарських зв'язків, а також розробка науково-практичних підходів щодо формування інвестиційних стратегій аграрних транснаціональних компаній з урахуванням окремих мотиваційних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пряме іноземне інвестування вважається одним із дієвих методів інтернаціоналізації виробництва. Під інтернаціоналізацією виробництва розуміють встановлення безпосередніх, більш-менш стійких виробничих зв'язків між підприємствами різних країн, унаслідок чого виробничий процес в одній країні стає частиною процесу, що протікає в міжнародному або світовому масштабі [1]. Це об'єктивний процес, що є наслідком поглиблення міжнародного поділу праці, в основі якого лежить міжнародна спеціалізація виробництва.

Новим етапом інтернаціоналізації господарського життя, до характеристик якого відносять різке зростання ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і міжнародний рух капіталу, визнано транснаціоналізацію. Якісною проявою транснаціоналізації є формування внутрішньо корпоративних міжнародних ринків, які охоплюють переважну частину світових потоків товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Кількісно транснаціоналізація проявляється у зростанні числа транснаціональних корпорацій (ТНК) і розширенні масштабів їх діяльності. Транснаціональні компанії є, з одного боку, наслідком, а з іншого — причиною зростання міжнародної концентрації виробництва, а отже, і розгортання процесу інтернаціоналізації.

Розглянемо можливу низку заходів, які вживає ТНК в процесі інтернаціоналізації [2, с. 96]. Певна річ, ТНК, що стає на такий шлях, зазвичай не робить кожного з цих кроків — це є лише послідовність, котра за нормальних обставин залишається незмінною. Як можна побачити з рис. 1, ТНК звичайно починає з експорту в іноземну країну — або безпосередньо, або через представника. Лише після цього вона влаштовує власне представництво для просування свого експорту. Процес постійного пізнання уможливує ТНК збільшувати свою участь і врешті-решт заснувати місцеве виробництво. З позицій країни така подія є поворотним пунктом, оскільки утворюється діяльність із добавлення вартості. Разом з тим, місцеве виробництво може бути започатковане відразу ж після підписання ліцензійної угоди. Це дозволяє уникнути тривалого процесу інтернаціоналізації шляхом ПІІ. Хоча для України та інших країн колишнього Радянського Союзу ця можливість на сьогодні є химерною через неспроможність забезпечити захист прав інтелектуальної власності.

Для аналізу причин інтернаціоналізації як теоретичне підґрунтя використаємо дослідження Дж. Даннінга, який виділяв 3 групи переваг здійснення фірмою господарської діяльності за кордоном: "ownership special advantages" - особисті переваги (О-переваги), "location specific variables" - переваги розташування (L-переваги) та internalization incentive advantages – переваги інтерналізації (І-переваги) [3, с. 201]. О-переваги ґрунтуються на особистих активах, притаманних ТНК (знаннях), завдяки яким вона бере гору над конкурентами. L-переваги стосуються умов країни, де розташовується ТНК. Нарешті, переваги інтерналізації (І-переваги) стосуються можливостей засвоїти (або інтерналізувати) ринок, включаючи його до організації ТНК - у тих випадках, коли ієрархічне рішення (організація філій ТНК у країні) є економічно доцільнішим, ніж просте поринання у ринкові операції. Характер взаємодії цих чинників може наочно змінюватися з плином часу. Скажімо, О-переваги фірми можуть збільшитися, якщо країна знайде певні місцеві активи (наприклад, людські ресурси), які збільшуватимуть переваги ТНК завдяки інтерналізації.

Рис. 1. Етапи інтернаціоналізації ТНК

Незважаючи на динамічні зв'язки між різними перевагами, рішення ТНК визначатиметься її *стратегією*. Певна річ, стратегічний вибір так чи інакше залежить від наявної конфігурації переваг ОІ та розраховуватиметься для збільшення О-переваг фірми шляхом інтерналізації. До того ж, ТНК займеться ПІ в країну-рецепієнт, лише якщо вона створить певні *місцеві переваги* (стосується також інших місць потенційних капіталовкладень), які є додатковими і/або сумісними з особистими перевагами ТНК. Оцінивши можливості та визначивши найкращий (або близький до найкращого) збіг переваг, ТНК визначатиме подальший стратегічний курс щодо найліпших важелів виконання проекту.

Якщо ТНК вирішить йти далі шляхом інтерналізації, то такими важелями вірогідніше будуть обрані ПІ. В цьому випадку для визначення загального впливу на місцеву промисловість можна скористатися ланцюгом прирощування вартості [4].

Адаптуючи *структуру* ланцюга прирощування вартості (ЛПВ) до умов аграрного виробництва, в процесі визначення цільових об'єктів ПІ, також доцільно відокремити завдання головної та допоміжної діяльності (рис. 2). Головна діяльність стосуватиметься всіх операцій зі створення кінцевого продукту, а допоміжна забезпечуватиме головну нематеріальними активами та інфраструктурою. Місце в ланцюгу прирощування вартості, обране для ПІ, однозначно впливатиме на темпи та якість трансферу технологій, що, в свою чергу, можливо, визначатиме потенційний вплив початкових інвестицій на загальне зростання економіки країни-рецепієнта.

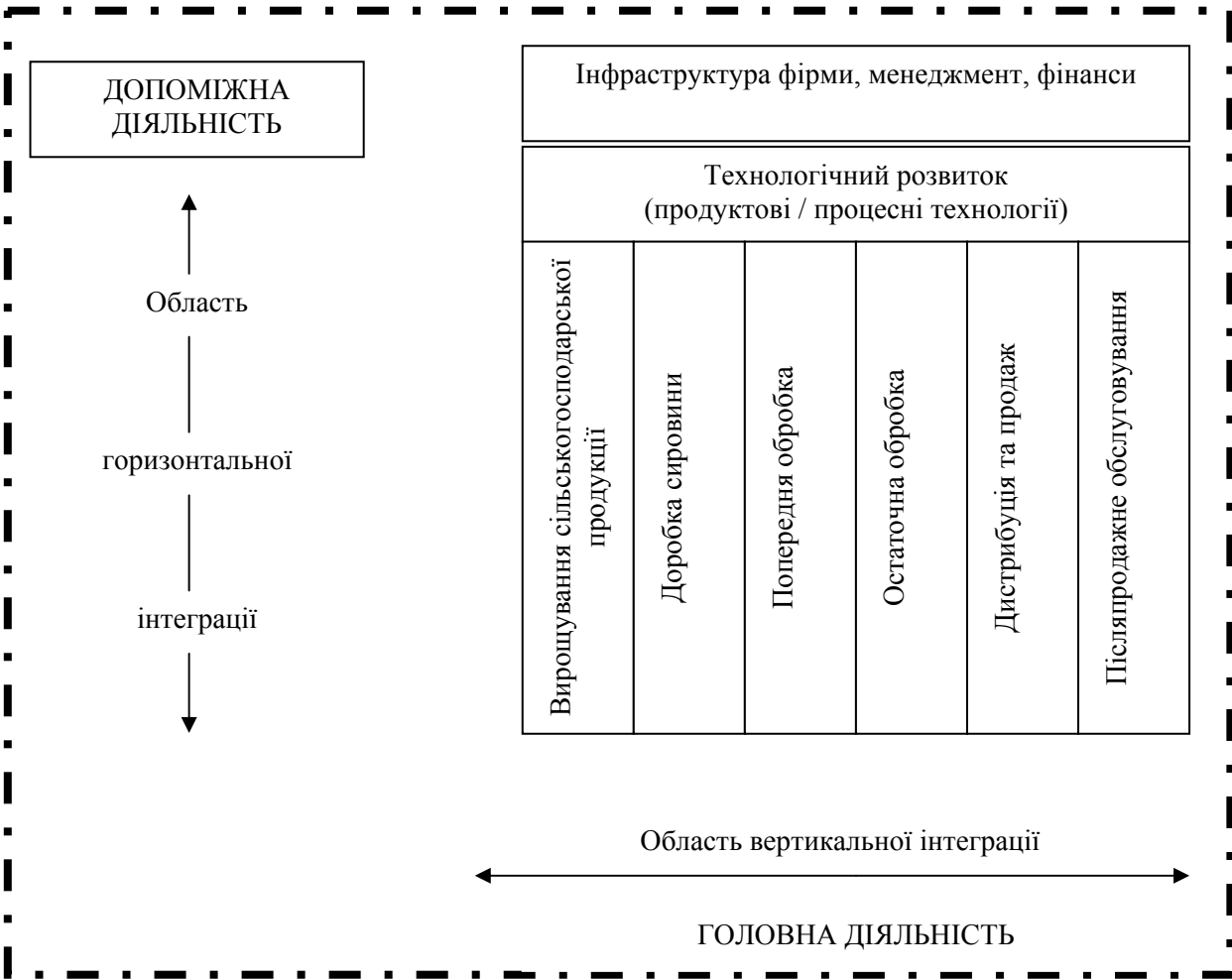
З урахуванням вищесказаного визначимо стратегії, відкриті для аграрних ТНК, що збираються вкладати кошти у виробничу діяльність країн-рецепієнтів. Бачаться два набори стратегій, елементи

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

яких можуть припасовуватися і складати стратегію компанії. В першому наборі можна виділити три основні стратегії локалізації:

- *III, засновані на ресурсах* (орієнтація на постачання), що ґрунтуються на *вирощуванні* та *обробленні* сировини;
- *Ринкову орієнтацію* (доступ до ринків), в яку входять виробництво *кінцевого продукту* та *маркетинг*;
- *III, що знижують витрати* (орієнтація на економічне (низько вартісне) виробництво), зосереджені на *виробничій ланці* у ланцюзі прирощення вартості.

Другий набір стратегій діє здебільшого на часовій (прогнозній) вісі. Ці стратегії відповідають первісному рішенню аграрних ТНК брати участь у певній діяльності в країні імпортерів капіталу: на початку, в кінці чи всередині ланцюга прирощення вартості. Будь-яке стратегічне рішення стосовно позиціонування в ланцюзі вартості може, таким чином, співвідноситися з певною стратегією на горизонтальній часовій вісі (ступінь залучення). Отже короткостроковими варіантами цього спектра є наступні:

Рис. 2. Структура ланцюга прирощування вартості в аграрному секторі економіки

Стратегія "швидкого прибутку", якої дотримуються здебільшого фірми, що намагаються задовольнити фінансових розпорядників та вкладників за допомогою приголомшливих дивідендів, які заробляються за невеликий термін. Враховуючи політичні та економічні труднощі така стратегія частіше за все утримуватиме діяльність ТНК винятково в межах торговельних угод. Це короткозора політика, бо в разі появи серйозного шансу для інвестиції така ТНК не зможе скористатися слушною нагодою, тому що вона не просувалася кривою набуття досвіду, що є необхідним.

Стратегія "ізолюваної кооперації" передбачає повторення одних і тих же операцій, що тільки опосередковано пов'язані з іншими операціями батьківської компанії та, відповідно, ще менше - з економікою країни-рецепієта. Така діяльність, що спочатку розглядається як чужоземний анклав, де всі операції виконувалися в конвертованій валюті, може в процесі лібералізації почати інтегруватися

в національну економіку. Втім прив'язка до національних підприємств залишатиметься помірною, бо ТНК вона не дуже потрібна й керівники не квапляться її налагоджувати. Звідси обсяги пересування та передач технологій також обмежені, оскільки операціям бракує належної глибини проникнення в решту економіки.

Під час реалізації стратегії "інтегрованої кооперації" за мету ставиться проникнення на ринок завдяки погодженим діям виробників та їхніх постачальників. Забезпечуючи всі ланки ланцюга постачання, ця стратегія одним махом усуває всі причини для непокоєння. Можна досягти тієї ж самої мети, встановивши стосунки співпраці впродовж всього ланцюга прирощення вартості від моменту, коли може відбутися передача технологій. Такий підхід можливий лише за політичних обставин, коли уряд має безпосередній інтерес у залученні ТНК до перетворювальних процесів в країні імпортері капіталу. Протягом подальшого розвитку економіки, виникає можливість перетворення такого підприємства на дочірню компанію із власним керівництвом.

Наступним кроком для інвестора може стати спроба адаптуватися та влаштуватися у підприємницькому середовищі країни-реципієнта через довгострокову співпрацю з місцевою компанією, яка може бути результативною у разі реалізації стратегії набуття довгострокового досвіду. Імпортер капіталу в такому випадку буде намагатися зосередитись на техніко-технологічному аспекті, в той час як інвестор концентруватиме зусилля на питаннях технології управління або трансферу витончених компонентів технології. Така співпраця набуває особливої ваги у секторах, де конкурентна перевага в основному залежить від "м'яких" технологій (тобто менеджменту). Завдяки такій взаємодії експортер капіталу отримує знання про місцевий ринок та може знайти нові шляхи здійснення бізнесу в мінливих ринкових умовах, де занепад старих комерційних мереж залишив великі порожнини в економічному просторі. Протягом відносно невеликого терміну зменшення ризику та навчальний ефект, який породжує такий альянс з місцевим партнером, створюють привабливу можливість для будь-якої фірми, що залучається до підприємництва. В таких випадках є гарантія контролю над власними підприємства (операціями) або через частку акціонерного капіталу, або через керування технологічними процесами. Зважаючи на те, що ТНК в будь-якому разі мають недостатню інформацію про місцеві економічні умови, для них такий обмін досвідом є, звісно, доцільним, не кажучи вже про можливість доступу до базових досліджень високого рівня. Отже, уможливилось передача технологій з країни експортера в країну імпортер капіталу. Дотримуючись стратегії довготривалого пізнання, інвестор має нагоду без важких фінансових зобов'язань всебічно налаштуватися, щоб бути готовим вкласти кошти в зазначений час.

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи розглянуті питання, виділимо основні тенденції розвитку світогосподарських зв'язків та інтеграційних процесів у глобалізованому світі. На нашу думку, вони такі. По-перше, посилюється «дематеріалізації» світової економіки. Це проявляється у послабленні ролі традиційних факторів виробництва (природних ресурсів, праці) та посиленні ролі таких детермінант, як лібералізація зовнішньоекономічної політики, технічний прогрес, управлінські (корпоративні) стратегії. По-друге, до процесу інтернаціоналізації виробництва залучається все більша кількість країн, посилюється взаємозалежність національних економік одна від одної. Про це свідчать, зокрема, поширення географії надходжень ПІІ, зростання чисельності ТНК та ступеня їх транснаціональності, створення все нових міждержавних інтеграційних об'єднань у світі, а також розширення вже існуючих за рахунок входження до них нових членів. По-третє, наростають структурні зсуви у світовій економіці, які пов'язують з народженням та освоєнням нових технологій постіндустріального суспільства лише в економіках найбільш розвинених країн та концентруванням традиційних технологій серед країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Современный экономический словарь / [авт.-уклад. Райзберг Б. А.] - 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ИНФРА-М, 2007. - 495 с.
2. Барц, М. Прямі іноземні інвестиції та технологічний трансфер у пострадянських країнах [Текст] / М. Барц, Л. Бжилянська, Д. А. Дайкер, В. Приписнов, С. Радошевич; пер. з англ. Т. В. Гончарова, І. Ю. Єгоров, А. І. Войтович; під ред. Д. А. Дайкера; під заг. ред. І. Ю. Єгорова. - К. : К.І.С., 2003. - 202 с.
3. Чемберлен, Е. Теория монополистической конкуренции. Реориентация теории стоимости [Текст] / Е. Чемберлен, [пер. с англ. З. Г. Лейкина и Л. Я. Разовского]. - М. : Изд. иностр. л-ры, 1959. - 415 с.
4. Porter, M E (1985), Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance, Free Press, Used with permission of the Free Press, a Division of Macmillan, Inc. Copyright 1985, Michael E Porter.

5. Макогон, Ю. В. Глобализация и экономическое развитие: национальный аспект [Текст] / Ю. В. Макогон [и др.]; под науч. ред. Ю. В. Макогона. – Донецк : ДонНУ, 2006. – 260 с.

РЕЗЮМЕ

У статті проаналізовано сутність і причини інтернаціоналізації господарського життя, до характеристик якого відносять різке зростання ролі зовнішніх факторів розвитку і міжнародний рух капіталу. Визначено можливі варіанти стратегій прямого іноземного інвестування економік країн-реципієнтів.

Ключові слова: інвестиційні процеси, інтернаціоналізація, іноземне інвестування.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы сущность и причины интернационализации хозяйственной жизни, основными характеристиками которой являются резкий рост роли внешних факторов развития и международное перемещение капитала. Определены возможные варианты стратегий прямого иностранного инвестирования экономик стран-реципиентов.

Ключевые слова: инвестиционные процессы, интернационализация, иностранное инвестирование.

SUMMARY

Essence and reasons of internationalization of economic life basic descriptions of which are sharp growth of role of external factors of development and international moving of capital is analyses in the article. The possible variants of strategies of the direct foreign investing of economies of countries-recipient are certain.

Keywords: investment processes, internationalization, foreign investment.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Житомирський Ю.М., заступник голови Правління ЗАТ СК «Кремінь», депутат Калінінського районного у м. Донецьку ради

Ринкова трансформація економіки України, її входження в глобальний економічний простір актуалізує проблеми формування сучасної моделі фінансової системи, включаючи визначення ролі і місця страхових компаній у забезпеченні потреб суспільства страховими послугами. Стрімке зростання розмірів фінансових ринків, їх інтернаціоналізація призвели до посилення впливу страхових компаній на мобілізацію і перерозподіл фінансових ресурсів, збільшення їхньої частки у сукупному обсязі фінансових активів. Водночас зросли фінансові ризики, які впливають на ефективність діяльності та фінансову надійність страхових компаній.

Страхові компанії, які є безпосередніми учасниками фінансового ринку, активізували свою діяльність, забезпечуючи страховий захист інших суб'єктів господарювання, що значною мірою впливає на економічний розвиток держави, і набуває значущості у зв'язку з кризовими явищами у вітчизняній економіці. Це ускладнює діяльність страховиків, підвищує її ризикованість при отриманні прибутків та забезпеченні стабільності. В умовах фінансової кризи наростає потреба в проведенні комплексного дослідження у сфері управління фінансовими ризиками страхових компаній.

Внаслідок зростання фінансових ризиків у діяльності страхових компаній, питання визначення їх сутності та систематизації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та вибору методів управління набувають не тільки особливої актуальності, а й стають важливою науковою та практичною проблемою.

Вивченню різних аспектів ризику загалом та фінансового ризику зокрема, дослідженню підходів до передбачення ризикових подій та зниження їх негативних наслідків у діяльності суб'єктів господарювання присвячено ряд робіт зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів. Серед західних фахівців, які досліджували ризик, слід відзначити: З.Боди, Є.Бріггема, Дж. М. Кейнса, Г.Марковіца, А.Маршалла, М.Міллера, Ф.Модільяні, Дж.С.Міля, Ф.Найта, А.Сміта, Дж. Тобіна, Ф.Шарпа та інших.

Разом з тим, низка питань, що стосуються теоретико-методологічних засад управління фінансовими ризиками саме страхових компаній, потребує поглибленого дослідження. Зокрема, в недостатній мірі вивченими і висвітленими в економічній літературі є такі питання: визначення економічної суті та класифікації фінансових ризиків страхових компаній; обґрунтування методів їх виявлення, вимірювання, аналізу і оцінки, контролю та моніторингу; вибору та обґрунтування